

διότι τὰ ὄντα τὰ ἐν τῇ λογικῇ θεωρούμενα εἰσὶν ἐπίνοιαι οὐνάμεναι πάσαις ἐφαρμόζεσθαι ταῖς ἐπιστήμαις καὶ ὁποιαδήτινι ὕλη, εἴτε φυσικὴ ἐστίν, εἴτε μαθηματικὴ, εἴτε θεία, ὥσπερ ἡ ἐπίνοια τοῦ κατηγορουμένου καὶ ὑποκειμένου καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπινοσιῶν ὁμοίως, ὁμῶς ἰδιά εἰσι
5 ταῦτα τῆς λογικῆς.

Πρὸς τὸ τρίτον, διχῶς εἰ δυνατόν ἐστι νοητὸν εἶναι, ἢ πρῶτως, ἢ δευτέρως. Τὸ γοῦν πρῶτως νοητὸν δεῖ εἶναι αἰσθητὸν πρῶτως δι' ἑαυτοῦ, ἢ διὰ τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ, οἷον τῶν διαστάσεων ἢ τῶν ποιοτήτων τῶν αἰσθητῶν, ὥσπερ ἡ λευκότης, ἢ μελανία καὶ τὰ λοιπά. Ἀλλὰ τὸ δευτέρως νοητὸν,
10 τουτέστι τὸ ἐκ τῆς ἑτέρου νοήσεως νοητὸν, οὐ δεῖ εἶναι αἰσθητὸν, ὥσπερ ἡ στέρησις νοητὴ ἐστὶ διὰ τῆς ἕξεως· διὰ τοῦτο οὐ δεῖ τὴν στέρησιν εἶναι αἰσθητήν. Αἱ δὲ ἐπίνοιαι περὶ ὧν ἐστὶν ἡ λογικὴ νοοῦνται διὰ τῶν νοήσεων τῶν πραγμάτων ἐφ' αἷς θεμελιοῦνται· καὶ διὰ τοῦτο οὐ δεῖ ταύτας εἶναι αἰσθητάς. Καὶ ἐάν τις λέγῃ, ὅτι πᾶν τὸ νοούμενον ἡρτημένον
15 ἐστὶν ἐκ τῆς αἰσθήσεως, εἰ καὶ μὴ ἀνάγκη τοῦτο αἰσθητὸν εἶναι· εἰ οὖν αἱ δευτέραι ἐπίνοιαι νοοῦνται, δεῖ ἡρτηθῆναι ταύτας ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως· λέγω ὅτι ἀληθές ἐστὶ τὸ τὸ νοούμενον ἡρτηθῆναι τῆς αἰσθήσεως, καὶ διὰ τοῦτο συγχωρῶ τὰς γνώσεις τούτων τῶν ἐπινοσιῶν ἡρτηθῆναι ἐκ τῆς αἰσθήσεως, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ πρώτου πρὸς τὸ ἔσχατον ἢ γνώσεις
20 τῶν δευτέρων ἐπινοσιῶν τούτων ἡρτηταὶ ἐκ τῆς αἰσθήσεως. Τὸ δὲ δεῖν
f. 14 προηγεῖσθαι τῆς οὐνάμεως | τὸ ταύτης ἀντικείμενον ἀληθές ἐστὶ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ πρώτου καὶ ἀρχοειδοῦς, ἀλλὰ τὸ δεύτερον καὶ οὐκ ἀρχοειδὲς ἀντικείμενον οὐ δεῖ προηγεῖσθαι ἀπλῶς τῆς οὐνάμεως, ἧς ἐστὶν ἀντικείμενον, ἀλλὰ μόνον ὅσον πρὸς ἐκείνην τὴν ἐνέργειαν καθ' ἣν αὐτὸ
25 θεωρεῖ τὸ ὑποκείμενον. Ὅτι τοίνυν τὰ λογικὰ ὄντα οὐ προηγοῦνται τοῦ νοῦ, ἀληθές ἐστὶν ἀπολελυμένως· ὅσον μέντοι γε πρὸς αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν, ἧτις ἐστὶ τὸ ἐπίστασθαι, τὰ λογικὰ αὐτὰ προηγοῦνται τοῦ νοῦ, διότι δεῖ πρῶτον εἶναι αὐτὰ τὰ λογικὰ ὄντα πρὸ τοῦ λαβεῖν τινα καὶ ἔχειν ἐπιστήμην περὶ αὐτῶν.

30 Πότερον πραγματικὴ ἐστὶν, ἢ λογικὴ, ἢ λογικὴ ἐπιστήμη.

Ζητεῖται: εἴτε εἴπερ ἡ λογικὴ ἐπιστήμη πραγματικὴ ἐστὶν, ἢ λογικὴ, τουτέστι τοῦ ὄντος τοῦ λόγου. Καὶ δοκεῖ εἶναι ταύτην πραγματικὴν, διότι ἐκείνη ἢ ἐπιστήμη ἐστὶ πραγματικὴ, ἧτις θεωρεῖ τὰ πραγματικὰ ὄντα εἴτουν τὰ ἔξω τῆς ψυχῆς ὑφ' ἑστώτα πράγματα· ἢ δὲ λογικὴ ἐστὶ
35 τοιαύτη· ἄρα καὶ τὰ λοιπά. Ἡ μείζων φανερά. Ἡ ἐλάττων δείκνυται· διότι ἐν τῇ λογικῇ διαλαμβάνεται περὶ τῶν κατηγοριῶν ἡ γοῦν οὐσίας,

6 διχῶς — εἶναι: δυνατόν τί ἐστὶ νοητὸν εἶναι διχῶς BC. A corrige en marge la leçon BC, qu'il porte dans le texte.

ποσότητος καὶ τῶν λοιπῶν, αὐταὶ δὲ αἱ κατηγορίαι εἰσὶν ἀληθῶς ὄντα ἔξω τῆς ψυχῆς ὑφ'εστῶτα, ὡς ὁ Φιλόσοφος βούλεται ἐν ζ' τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ· διαιρεῖ γὰρ τὸ ὄν εἰς τὸ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ ἔξω τῆς ψυχῆς ἀληθῶς ὄν, καὶ τοῦτο πάλιν τὸ ἔξω τῆς ψυχῆς διαιρεῖ εἰς τὰς δέκα κατηγορίας, αἱ εἰσι δέκα τῶν πραγμάτων ἀρχαί. 5

Ἔτι, ἐάν τις λέγῃ πρὸς τοῦτο, ὅτι ὁ λογικὸς οὐ θεωρεῖ τὰς κατηγορίας κατὰ τὸ πραγματικὸν εἶναι αὐτῶν, ἀλλὰ θεωρεῖ ταύτας καθόσον ἰδρύνονται ἐν αὐταῖς αἱ δευτέραι ἐπίνοιαί, δεῖ λέγειν πρὸς τοῦτο, ὅτι τῷ αὐτῷ τρόπῳ διορίζεται ὁ Φιλόσοφος περὶ αὐτῶν, ὃ τρόπῳ ἀποδίδονται ταύταις αἱ ἐν τῷ εἶναι ἰδιότητες καὶ ὃ τρόπῳ ἀρμόττουσιν αὐταῖς αὐταὶ αἱ ἰδιότητες. Ἄλλ' αἱ 10 ἰδιότητες ἀφορίζονται περὶ αὐτῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Κατηγοριῶν, αἵτινες ὀφείλουται αὐταῖς κατὰ τὸ πραγματικὸν αὐτῶν εἶναι. Αἱ κατηγορίαι ἄρα θεωροῦνται ὅσον πρὸς τὸ εἶναι αὐτῶν τὸ πραγματικὸν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Κατηγοριῶν, καὶ οὐ κατὰ τὸ τῆς ἐπινοίας εἶναι αὐτῶν· καὶ f. 14^v οὕτως ἀνέγκουσι πρὸς τὸν λογικὸν ὅσον πρὸς τὸ πραγματικὸν εἶναι αὐτῶν, 15 καὶ οὐ κατὰ τὸ εἶναι τῆς ἐπινοίας. Ἡ μείζων φανερά. Ἡ ἐλάττων δείκνυται, ὅτι ἢ τοῦ δέχεσθαι τὰ ἐναντία ἰδιότητος ὀφείλεται τῇ οὐσίᾳ κατὰ τὸ πραγματικὸν αὐτῆς εἶναι καὶ τὸ μὴ δέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ αἱ ἄλλαι ὁμοίως ἰδιότητες τῆς οὐσίας· τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν, ὡσπερ ἐν τῇ κατηγορίᾳ τῆς ποσότητος ἀρμόττει τῇ ποσότητι 20 τὸ μὴ ἔχειν ἐναντίον κατὰ τὸ πραγματικὸν αὐτῆς εἶναι, καὶ τῇ ποιότητι, τὸ κατ' αὐτὴν λέγεσθαι τὸ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον, καὶ οὕτως ἐπαγωγικῶς ἐπὶ πασῶν τῶν ἄλλων κατηγοριῶν.

Ἔτι, ἡ ἐπιστήμη οὐκ ἔστι μείζωνος ὄντότητος ἢ τὸ ἴδιον ἐπιστητὸν. Ἄλλ' ἡ λογικὴ ἔστιν ἀληθὲς πρᾶγμα ἐν κατηγορίᾳ ὑφ'εστῶς. Δεῖ ἄρα τὸ 25 ἐπιστητὸν τῆς λογικῆς εἶναι ἐν κατηγορίᾳ ὑφ'εστῶς. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ἐπιστήμη, ἣτις ἐστὶ περὶ ἐπιστητοῦ, ἀληθοῦς ὄντος πράγματος καὶ ὑφ'εστῶτος ἐν κατηγορίᾳ, ἐστὶν ἐπιστήμη πραγματικὴ. Ἄρα καὶ τὰ λοιπά. Ἡ μείζων φανερά, διότι ἡ ἐπιστήμη ἤρτηται τοῦ ἴδιου ἐπιστητοῦ, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι μείζωνος ὄντότητος ἢ τὸ ἐπιστητὸν αὐτῆς. Ἡ δὲ ἐλάττων δείκνυται 30 οὕτως. Ἡ λογικὴ ἔστιν ἐπιστήμη· ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη ἀληθὲς πρᾶγμα ἐστὶν ἐν κατηγορίᾳ ὄν, τῇ τῆς ποιότητος· εἰ τοίνυν τὸ ἐπιστητὸν τῆς λογικῆς οὐκ ἦν ἀληθὲς πρᾶγμα ἐν κατηγορίᾳ ὄν, ἦν ἂν ἦδη ἡ ἐπιστήμη μείζωνος ὄντότητος ἢ τὸ ἐπιστητὸν αὐτῆς.

Ἔτι, κοινῶς λέγεται τὴν λογικὴν εἶναι ἐπιστήμην διακρίνουσαν τὸ 35 ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψεύδους· ὁ δὲ διακρίνων ταῦτα καθ' ἑαυτὸν γινώσκει τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος· ἀλλ' ὁ καθ' αὐτὸν γινώσκων τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος ἔχει θεωρεῖν αὐτὰ τὰ πράγματα, διότι ἐκ τοῦ τὸ πρᾶγμα εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, ὁ λόγος ἀληθείης, ἢ ψευδοῦς λέγεται· ἄρα καὶ τὰ λοιπά.

Μετὰ ταῦτα δείκνυται, ὅτι ἡ λογικὴ ἔστι καθ' αὐτὴν λεκτικὴ, διότι 40

ἐκείνη ἢ ἐπιστήμη καθ' αὐτήν ἐστὶ λεκτική, ἢ θεωροῦσα τινά, ὧν ἐν τοῖς ὀρισμοῖς ὁ λόγος πίπτει· ἢ δὲ λογική ἐστὶ τοιαύτη, διότι θεωρεῖ τὸν
f. 15 συλλογισμόν, | τὴν πρότασιν, τὴν ἀπόφασιν καὶ τὰ τοιαῦτα· ἄρα καὶ τὰ λοιπά.

8 Ἀλλὰ τὸναντίον λέγουσι πάντες οἱ ἐξηγηταί, οἱ λογικῶς περὶ τῶν τοιούτων κοινῇ σκοποῦντες, τὴν λογικὴν εἶναι ἐπιστήμην λογικὴν, καὶ οὐ πραγματικὴν οὐδὲ λεκτικὴν. Καὶ τοῦτο δείκνυσσι λόγῳ, λέγοντες ἐκείνην εἶναι τὴν ἐπιστήμην λογικὴν, ἣτις ἐστὶ περὶ τῶν ἐπινοιῶν, αἷ εἰσιν ὄντα τοῦ λόγου.

10 Πρὸς τοῦτο τὸ ζήτημα δεῖ λέγειν, ὅτι ἡ λογική ἐστὶν ἐπιστήμη λογική· καὶ τοῦτου ἡ αἰτία διπλῆ ἐστίν. Πρώτη ἐστὶν αὕτη· ἐκείνη γὰρ ἢ ἐπιστήμη ἐστὶ λογική, ἣτις ἐστὶν ἀπευθυντικὴ τοῦ λόγου ἢ τοῦ νοῦ ἐν τῷ λογίζεσθαι· ἢ δὲ λογική ἐστὶ τοιαύτη· ἄρα καὶ τὰ λοιπά. Ἡ μείζων φανερά, ὅτι λογικὴ ἐπιστήμη λέγεται ἐνὶ τρόπῳ ἢ ἀπευθυντικῇ οὕσα τοῦ
15 λόγου ἢ τοῦ νοῦ ἐν τῷ λογίζεσθαι. Καὶ ἡ ἐλάττω φανερά, διότι διὰ τῆς λογικῆς ἀπευθύνεται ὁ νοῦς, ἐν τῷ λογίζεσθαι προχωρῶν ἐκ τῶν προτάσεων ἐπὶ τὸ συμπέρασμα.

Ἔτι, ἐκείνη ἢ ἐπιστήμη ἐστὶ λογική, ἣτις ἐστὶ περὶ τῶν ὄντων τῶν ἡρτημένων ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τοῦ νοῦ· ἀλλ' ἡ λογική ἐστὶ τοιαύτη· ἄρα
20 καὶ τὰ λοιπά. Ἡ μείζων φανερά, ὅτι ὡσπερ ἐπιστήμη πραγματικὴ λέγεται ἢ περὶ τῶν ὄντων τοῦ πράγματος καὶ ἢ μὴ ἡρτημένη τοῦ νοῦ, οὕτως ἐξ ἀντικειμένου ἐκείνη ἢ ἐπιστήμη ἐστὶ λογική, ἣτις ἐστὶ περὶ τῶν ὄντων τῶν ἡρτημένων ἀπὸ τοῦ νοῦ. Ἡ ἐλάττω καὶ αὕτη φανερά, ὅτι ἡ λογική ἐστὶ περὶ τῶν δευτέρων ἐπινοιῶν· αἱ δὲ δεύτεραι ἐπίνοιαι ἔχουσι τὸ εἶναι
25 ἀπὸ τοῦ νοῦ μόνον, διότι, εἰ καὶ ἔχουσι τὸ εἶναι ποιητικῶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, τουτέστιν ὡς ἀπ' αἰτίας ποιητικῆς πορρωτέρας, ἀλλ' ὁ νοῦς ὁ ποιῶν ἐστὶν αἰτία τούτων προσεχέστερα· καὶ περὶ τούτου μᾶλλον ἐν τοῖς ἐπομένοις δευχθήσεται.

Πρὸς τὸ πρῶτον τοίνυν λεκτέον, ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ἡ μείζων, ἐὰν ἢ
30 ἐπιστήμη θεωρῇ τὰ πράγματα ὑπὸ τῷ πραγματικῷ εἶναι· εἰ δὲ θεωροῖτ, τὰ πράγματα καθόσον ἐπ' αὐτῶν ἰδρύνονται· αἱ δεύτεραι ἐπίνοιαι, οὐκ ἐστὶν ἀληθές. Πρὸς δὲ τὸ τὸν λογικὸν θεωρεῖν ἀληθῆ πράγματα εἴτουν τὰς κατηγορίας, λέγω τοῦτο εἶναι μόνον καθὸ ἐπ' αὐτῶν ἰδρύνονται· αἱ δεύτεραι ἐπίνοιαι, ὡσπερ αἱ ἐπίνοιαι τοῦ γενικωτάτου καὶ εἰδικωτάτου.
f. 15^v | Πρὸς δὲ τὸ εἰρημένον, ὅτι ἐκείνη τῷ τρόπῳ διορίζεται περὶ τῶν κατηγοριῶν, ὃ τρόπῳ ἀποδίδονται αὐταῖς αἱ τοῦ εἶναι ἰδιότητες, λέγω ὅτι, ὅποταν τι ἐπιστητὸν θεωρῆται ὑπὸ τινος τεχνίτου καθ' ἓνα τρόπον τοῦ εἶναι, δύναται ὁ τεχνίτης ἐκεῖνος πολλὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιστητοῦ θεωρεῖν κατὰ ἄλλον

τοῦ εἶναι τρόπον καθ' ὃν οὐ προτίθεται θεωρεῖν, καὶ τοῦτο κατὰ συμβεβηκός, ἔάν μόνον συντελεῖ πρὸς τὴν γνῶσιν αὐτοῦ κατ' ἐκείνον τοῦ εἶναι τὸν τρόπον καθ' ὃν αὐτὸ θεωρεῖ. Ἡ δὲ γνῶσις τῶν κατηγοριῶν, καθὸ ἐπ' αὐτῶν ἰδρυνται αἱ ἐπίνοιαι, ἤρτηται τῆς γνώσεως τῶν κατηγορητῶν πραγμάτων καθ' αὐτάς ἀπολελυμένως, διότι καθόλου ἢ τινὸς δευτέρας ἐπινοίας γνῶσις ἤρτηται τῆς τοῦ πράγματος γνώσεως, ἐξ' οὗ ἡ τριαύτη ἐπίνοια θεμελιούται. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Φιλόσοφος θεωρεῖ τὰς κατηγορίας ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ περὶ αὐτῶν ὡς ἐπ' αὐτῶν αἱ δευτέρας θεμελιούονται ἐπίνοιαι· διορίζεται δὲ περὶ τούτων τῶν κατηγοριῶν καὶ καθὸ εἰσι πράγματά τινα καθ' αὐτά καὶ ἀπολελυμένως, καὶ τοῦτο κατὰ συμβεβηκός, καὶ ἵνα εἰσβάλη βραδίως πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν δευτέρων ἐπινοιών. Τούτων διορισμένων, λέγω πρὸς τὸ εἶδος ἐκείνου τοῦ ἐπιχειρήματος, ὅτι ὅποταν λέγῃ· „Ἐκείνω τῷ τρόπῳ διορίζεται περὶ τῶν κατηγοριῶν,“ καὶ τὰ λοιπά, ἀληθές ἐστίν, ἔάν ὡσιν αἱ ιδιότητες καθ' αὐτάς θεωρούμεναι· ἂν δὲ ὡσιν κατὰ συμβεβηκός θεωρούμεναι, οὐκ ἀνάγκη. Καὶ πάλιν ὅταν λέγῃ τὰς ιδιότητας τὰς διορισμένας περὶ τῶν κατηγοριῶν δεῖν αὐταῖς ἀποδίδεσθαι κατὰ τὸ πραγματικὸν αὐτῶν εἶναι, λέγω ὅτι ἐν ταῖς κατηγορίαις αἱ ἀποδιδόμεναι ιδιότητες οὐ θεωροῦνται καθ' αὐτάς, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς μείζονα γνῶσιν τῶν κατηγοριῶν, ὡς ἐπ' αὐτῶν ἰδρύνονται αἱ δευτέρας ἐπίνοιαι.

Πρὸς τὸ δεύτερον. Τινὲς διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἀναγκάζονται λέγειν, ὅτι ἡ λογικὴ οὐκ ἔστιν ἕξις ἐκ τοῦ πρώτου εἶδους τῆς ποιότητος οὐδὲ ἐπιστήμη· τοῦτο μέντοι γὰρ οὐ δεῖ λέγειν, διότι, ὡς ὁ Φιλόσοφος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Ἠθικῶν βούλεται, ἡ ἕξις γεννᾶται ἐν τῇ ψυχῇ ἐκ τῆς ἐνεργείας, ὡς ὄγλον ἐπὶ τῶν τεχνῶν ἐπαγωγικῶς. Οὕτω τοίνυν καὶ ἐκ τοῦ πολλάκις θεωρεῖν τινα ἐπιστητὸν τι καὶ περὶ αὐτὸ στρέφασθαι γίνε-
ται ἐν τῇ τοῦ θεωροῦντος | ψυχῇ ἕξις ἐκείνου τοῦ ἐπιστητοῦ· ὅθεν ἐκ τῆς f. 15
συνεχοῦς θεωρίας περὶ τὸ ἐπιστητὸν θεμελιούται ἡ ἕξις ἐν τῇ ψυχῇ περὶ ἐκείνου τοῦ ἐπιστητοῦ. Οὕτως ἐγὼ καὶ περὶ τοῦ προκειμένου φημί. Ὅποταν τις πολλάκις συλλογίζηται ἢ θεωρῇ περὶ τοῦ συλλογισμοῦ, ἐξ αὐτῆς τῆς συνεχοῦς ἐνεργείας τοῦ θεωρεῖν γεννᾶται ἐν τῇ τούτου ψυχῇ ἐπιστήμη. Τότε πρὸς τὸν λόγον ἐκείνον φημί τὸν λέγοντα, ὅτι ἡ ἐπιστήμη οὐκ ἔστι μείζονος ὄντότητος, καὶ τὰ λοιπά, ὅτι τοῦτο οὐκ ἀνάγκη, διότι ἡ ἐπιστήμη οὐ προσλαμβάνει τὴν ἑαυτῆς πραγματικότητα ἢ ὄντότητα ἐκ τοῦ ἰδίου ἐπιστητοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς καὶ ἐκ τῆς ἀμέσου αἰτίας, ὑφ' ἧς κτίζεται ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, ὡσπερ τὸ συμβεβηκός λαμβάνει τὴν ὄντότητα ἐκ τοῦ ἰδίου ὑποκειμένου καὶ τῆς ἀμέσου αἰτίας, ὑφ' ἧς κτίζεται. Τὸ δὲ ὑποκείμενον τῆς λογικῆς ἐστίν ἀληθές πρᾶγμα, ὁδηλονότι αὐτὴ ἡ ψυχὴ, ἐν ἣ ἐστίν ὡς ἐν ὑποκειμένῳ, καὶ ἡ ἀμέσος αἰτία αὐτῆς τῆς λογικῆς, ἐξ ἧς γίνεται ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ, ἐστίν ἀληθές πρᾶγμα, οἷον τὸ συλλογίζεσθαι, ὅπερ ἐστίν ἐνέργειά τις πραγματικὴ, ὡσπερ καὶ

τὸ αἰσθάνεσθαι, διότι ἐστὶν ἐνέργεια εἶδους πραγματικοῦ· καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖναι αἱ ἐνέργειαι ἐξ ὧν ἡ ἐπιστήμη ἀμέσως κτίζεται, εἰσὶν ἀληθινὰ πράγματα, ἐν κατηγορίᾳ ὄντα. Διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ἡ λογικὴ ἀμέσως κτί-
 ζεται ὑπ' αὐτῶν, ἔσται ἀληθὲς πρᾶγμα ἐν κατηγορίᾳ ὄν· λαμβάνει μὲντοι
 τὸ ὄνομα καὶ παρωνόμασται ἀπὸ τοῦ ἰδίου ὑποκειμένου, εἰ καὶ μὴ τὴν
 πραγματικότητα. Καὶ διὰ τοῦτο λέγεται λογικὴ, ὥσπερ τὸ ὑποκείμενον
 αὐτῆς ὄν ἐστὶ τοῦ λόγου.

Πρὸς τὸ τρίτον. Τοῦτο δεῖ νοεῖσθαι, οὐχ ὅτι διὰ τῆς λογικῆς δια-
 κρίνεται τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψεύδους ἐν ἐκάστη ἐπιστήμῃ, ἀλλὰ κατὰ
 τοῦτο μόνον, ὅτι ἐν τῇ λογικῇ διορίζονται αἱ δευτέραι ἐπίνοιαι, κοιναὶ
 οὖσαι πάσαις ἐπιστήμαις κατ' ἐφαρμογὴν πρὸς πάντα τὸ εἰδικὰ ὄντα,
 περὶ ὧν εἰσὶν αἱ εἰδικαὶ ἐπιστήμαι. Ὅθεν ὁ ἔχων τὴν ἕξιν τῆς λογικῆς
 ἐν τῷ ἐφαρμόζειν τινὰς ἐπινοίας ταῖς ἄλλαις εἰδικαῖς ἐπιστήμαις ῥαδίως
 ἐπίσταται τί τὸ ἀληθὲς, καὶ τί τὸ ψεῦδος ἐν ἐκάστη εἰδικῇ ἐπιστήμῃ.
 f. 16^r | Ὅθεν ἡ λογικὴ ἐπιστήμη μόνη οὐκ ἀρκέσειεν ἂν πρὸς τὸ διακρίνειν τὸ
 ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψεύδους ἐν τινὶ ἐπιστήμῃ εἰδικῇ εἰ μὴ μετὰ τινος εἰδικῆς
 ἐπιστήμης, ὥσπερ γεωμετρίας ἢ ἀριθμητικῆς, διότι οὐκ ἂν ἔχοι τις ἐφαρ-
 μόζειν τὸ καθόλου τῷ μερικῷ, εἰ μὴ γινώσκοι ἐκάτερον· τὸ δὲ ἔχον τὴν
 εἰλικρινῆ λογικὴν οὐ γινώσκει τὰ μερικά, ἀλλ' ἐκ τῆς τοιαύτης ἐφαρ-
 μογῆς τῶν ἐπινοιῶν τῶν κοινῶν πρὸς τὰς εἰδικὰς ἐπιστήμας ἔχεται ἡ
 ἀλήθεια· καὶ διὰ τοῦτο κατὰ τὴν εἰλικρινῆ λογικὴν τὸ ἀληθὲς τοῦ ψεύδους
 οὐ διακρίνεται.

Πρὸς τὸ τέταρτον. Δεῖ νοεῖν, ὅτι ἡ λογικὴ θεωρεῖ τὸν τρόπον εἴτουν
 τὸ ὄργανον τοῦ ἐπίστασθαι, καὶ οὐκ ὀφείλεις νοεῖν, ὅτι θεωρεῖ τὸν λόγον,
 διότι ὁ λόγος ἐστὶν ὄργανον τῆς διδασκαλίας, ὡς φησὶν ὁ Φιλόσοφος ἐν
 τῷ βιβλίῳ τῷ Περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητοῦ. Τότε πρὸς τὴν μεί-
 ζονα τοῦ ἐπιχειρήματος φημί, ὅτι ἀληθὲς ἐστὶν, εἰ θεωροῖται ἐκεῖνα ἡ
 ἐπιστήμη κατ' ἐκεῖνο ὅπερ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς τοῦ λεκτικοῦ λόγου· εἰ δὲ μὴ
 οὕτω θεωροῖται, ἀλλὰ κατ' ἐκεῖνο ὅπερ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ
 καθὸ εἰσι τοῦ λόγου, ὡς προεῖρηται, ἀπευθυντικά, οὐ δεῖ τὴν τοιαύτην
 ἐπιστήμην εἶναι λεκτικὴν. Ἀλλὰ τὰ θεωρούμενα ἐν τῇ λογικῇ οὐ θεω-
 ροῦνται κατ' ἐκεῖνο ὅπερ ἐστὶ τοῦ λεκτικοῦ λόγου, μάλλον μὲν οὖν καθὸ
 εἰσὶν ἀπὸ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ λόγου, καὶ καθὸ εἰσὶν ἀπευθυντικά τοῦ
 λόγου.

Leçon IV.

De l'objet de la logique.

ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Τί τὸ ὑποκείμενον τῆς λογικῆς.

Ζητεῖται ἔτι περὶ τοῦ ὑποκειμένου τῆς λογικῆς εἰ ὁ συλλογισμὸς ὁ ἐστὶν ὑποκείμενον αὐτῆς. Καὶ πρῶτον δείκνυται ὅτι μή, διότι οὐδὲν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐστὶν ὑποκείμενον καὶ ὄργανον· ἀλλ' ὁ συλλογισμὸς ἐστὶν ὄργανον· ἄρα, καὶ τὰ λοιπὰ.

Ἔτι, οὐδὲν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐστὶν ὑποκείμενον τοῦ ὅλου καὶ τοῦ μέρους· ὁ δὲ συλλογισμὸς ἐστὶν ὑποκείμενον ἐν τῷ μέρει, διότι ἐστὶν ὁ ὑποκείμενον ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προτέρων· ἄρα, καὶ τὰ λοιπὰ. Ἡ μείζων ἐστὶ φανερά, διότι τότε εἶπετο ἂν τὸ ὅλον καὶ τὸ μέρος ἐπίσης περιγράφεσθαι, ὅπερ ἐστὶν ἀτοπον. Ἡ ἐλάττων γνώριμος.

Ἄλλὰ μὴν οὐδ' ὁ τοῦ ἐπίστασθαι τρόπος ἐστὶν ἐκεῖ ὑποκείμενον, διότι ἢ ἡ ὕλη καὶ τὸ τέλος οὐ συνεμπίπτουσιν, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Φυσικῶν f. 1° φαίνεται. Ὁ δὲ τοῦ ἐπίστασθαι τρόπος ἐστὶ τέλος ἐν τῇ λογικῇ· τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ σκοπούμενον τέλος ἐν τῇ λογικῇ, τὸ ἔχειν τινὰ τὸν τοῦ ἐπίστασθαι τρόπον ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμασι· ἄρα, καὶ τὰ λοιπὰ.

Ἄλλ' εἰς τὸ ὑναντίον εἰσὶ πάντες οἱ ἐξηγηταὶ καὶ Ἀλμπέρτος ἐναργῶς ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προτέρων.

Ἐνιοὶ φασὶ πρὸς τοῦτο τὸ ζήτημα, ὅτι τὸ ὄν τοῦ λόγου ἐστὶ τῆς λογικῆς ὑποκείμενον· ἕτεροι τὸν συλλογισμὸν ὑποκείμενον εἶναι φασὶν· ἄλλοι, τὸν τοῦ ἐπίστασθαι τρόπον. Ἄλλ' οὐκ ἔστι διαφορὰ ὅπως ἂν λέγοιτο, διότι πάντες οἱ τοῦ ἐπίστασθαι τρόποι εἰσὶν ὄντα τοῦ λόγου, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν τρόπων ἀρχαιότερος ἐστὶν ὁ συλλογισμὸς. Καὶ διὰ τοῦτο δύο φημί πρὸς τὸ ζήτημα· πρῶτον, ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐν τῇ λογικῇ τὸ κοινὸν τῇ κοινότητι τῆς κατηγορίας ἐστὶν ὄν τοῦ λόγου εἴτουν ἐπίνοιαι δεύτεραι· ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον τὸ κοινὸν τῇ κοινότητι τῆς ἀποδόσεως ἐστὶν ὁ συλλογισμὸς.

Τὸ πρῶτον δείκνυται οὕτως. Τοῦτο ἐστὶν ὑποκείμενον κοινὸν ἐν τῇ λογικῇ τῇ κοινότητι τῆς κατηγορίας, ὅπερ δύναται κατηγορεῖσθαι κατὰ πάντων ἐκείνων, ὅπερ διορίζονται ἐν τῇ λογικῇ· τὸ δὲ ὄν τοῦ λόγου ἢ αἱ δεύτεραι ἐπίνοιαι κοιναί εἰσι πρὸς πάντα τὰ διοριζόμενα ἐν τῇ λογικῇ, διότι τὰ διοριζόμενα ἐν τῇ λογικῇ εἰσὶν ἐπίνοιαι συγκεκριμένα τοῖς πράγμασι, ὡς ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Πορφυρίου διορίζεται περὶ τοῦ κατηγορικοῦ ὅπερ ἐστὶν ὄνομα ἐπίνοιας. Ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Κατηγοριῶν διορίζεται

περὶ τῶν κατηγοριῶν, καὶ ἡ κατηγορία ἐστὶν ἔνομα τῆς δευτέρας ἐπινοίας.
 Ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Περὶ ἑρμηνείας διορίζεται περὶ τῆς ἀποφάνσεως·
 ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προτέρων, περὶ τοῦ συλλογισμοῦ ἀπλῶς· καὶ οὕτως
 ἐπαγωγικῶς ἐν πᾶσι τοῖς βιβλίοις τοῖς λογικοῖς. Οὕτω τῶν φαίνεται,
 6 ὅτι αἱ δεύτεραί ἐπινοίαι εἰσὶ κοιναὶ πρὸς πάντα τὰ διοριζόμενα ἐν τῇ
 λογικῇ διὰ τῆς κατηγορίας τῆς καθ' αὐτό, εἰ καὶ μὴ εἰσὶ κοινὰ πρὸς τὰ
 διοριζόμενα ἐκεῖ κατὰ συμβεβηκός, διότι ἐν τῇ λογικῇ καὶ περὶ τῶν
 17^ν πραγματικῶν ὄντων διαλαμβάνεται κατὰ συμβεβηκός, ὡς ἂν ἐπ' αὐτῶν
 θεμελιωζόντο αἱ δεύτεραι ἐπινοίαι.

10 Τὸ δεύτερον δέκνυται οὕτως. Ἐκεῖνο ἐστὶν ὑποκείμενον ἐν τῇ
 ἐπιστήμῃ κοινὸν κατὰ ἀπόδοσιν, περὶ οὗ προϋποτίθεται τὸ τί ἐστὶ καὶ τὸ
 ὅτι ἐστὶ καὶ πρὸς ὃ πάντα τὰ διοριζόμενα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἔχουσιν ἀπό-
 δοσιν· περὶ δὲ τοῦ συλλογισμοῦ προϋποτίθεται τὸ τί καὶ τὸ ὅτι ἐν τῇ
 λογικῇ, καὶ πάντα τὰ ἐκεῖ διοριζόμενα ἔχουσι πρὸς αὐτὸν ἀπόδοσιν,
 15 ἐπεὶ διορίζεται ἐκεῖ περὶ τοῦ συλλογισμοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ μερῶν τῶν τε
 ὀλικῶν καὶ τῶν τοῦ ὑποκειμένου, ὡς εἴρηται, καὶ πάντα ἐκεῖνα ἔχουσιν
 ἀπόδοσιν πρὸς τὸν συλλογισμόν, ὥσπερ ὁ σοφιστικὸς λογισμὸς ἐξετάζεται
 ἐκεῖ, καθόσον ἔχει φαντασίαν καὶ ὁμοίότητα τοῦ διαλεκτικοῦ συλλο-
 γισμοῦ· ἔτι διαλαμβάνεται περὶ τῶν παθῶν τοῦ συλλογισμοῦ, ὥσπερ τὸ
 20 ἔχειν τρεῖς ὄρους, τὸ εἶναι ἐν τινὶ τῶν τριῶν σχημάτων· καὶ οὕτως ὅπερ
 ἂν διορίζοιτο ἐν τῇ λογικῇ, ἢ συλλογισμὸς ἐστίν, ἢ ἀπόδοσιν ἔχει πρὸς
 τὸν συλλογισμόν ἢ ὡς μέρος, ἢ ὡς πάθος, ἢ ὡς ἀποτέλεσμα αὐτοῦ. Τὸ
 ὑποκείμενον ἄρα τῆς λογικῆς τὸ κοινὸν τῇ κοινότητι τῆς ἀποδόσεως ἐστὶν
 ὁ συλλογισμὸς.

25 Πρὸς τὸ πρῶτον, ἀληθής ἐστὶν ἡ μείζων, ἐὰν τῷ αὐτῷ τρόπῳ θεω-
 ρῆται. Πρὸς δὲ τὴν ἐλάττω λέγω, ὅτι ὁ συλλογισμὸς ὁ μερικὸς ἐστὶν
 ὄργανον· ἀλλ' ὁ συλλογισμὸς ὁ ἐν τῷ κοινῷ θεωρούμενος κατὰ πάντα τρόπον
 ὑπάρξεως ὄν ἔχει ἐν ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἰδίῃς μέρεσιν, εἴτε τοῖς ὀλικοῖς, εἴτε
 τοῖς τοῦ ὑποκειμένου, καὶ ὅλως ἐν τοῖς ἔχουσιν ἀπόδοσιν πρὸς αὐτόν,
 30 οὕτως ἐστὶν ὑποκείμενον ἐν τῇ λογικῇ· ἄρα, καὶ τὰ λοιπὰ.

Πρὸς τὸ δεύτερον, ἀληθής ἐστὶν ἡ μείζων, ἐὰν τῷ αὐτῷ τρόπῳ θεω-
 ρῆται. Πρὸς δὲ τὴν ἐλάττω λέγω, ὅτι, ὡς φησὶν Ἀλμπέρτος ἐν τῷ βιβλίῳ
 τῶν Προτέρων, ὁ συλλογισμὸς ἄλλως ἐστὶν ὑποκείμενον ἐν ὅλῃ τῇ
 λογικῇ καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προτέρων· ἀπλῶς γὰρ καὶ ἀπολελυμένως
 35 θεωρούμενος κατὰ πάντα τρόπον ὑπάρξεως, ἐστὶν ὑποκείμενον ἐν ὅλῃ τῇ
 λογικῇ· ὅσον δὲ πρὸς τὴν ὕλην αὐτοῦ καὶ τὸ εἶδος, καθ' αὐτὸν καὶ ἀπο-
 λελυμένως ἐστὶν ὑποκείμενον ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προτέρων. Ὅθεν ὁ
 συλλογισμὸς καθόλου λέγεται εἶναι ὑποκείμενον ἐν ὅλῃ τῇ λογικῇ.

καθ' αὐτόν δὲ καὶ ἀπολελυμένως, ἐστὶν ὑποκαείμενον ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Προτέρων.

Πρὸς τὸ τρίτον, ἐν ᾧ ἐλέγεται, ὅτι | οὐδ' ὁ τοῦ ἐπίστασθαι τρόπος f. 18 ἐστὶν ὑποκαείμενον ἐν τῇ λογικῇ διὰ τὸ τὴν ὄλην καὶ τὸ τέλος μὴ συνεμπίπτειν, διακρίνω περὶ τῆς ὄλης, διότι ὄλη τις ἐστὶν ἐξ ἧς, καὶ ὄλη τις ἔστι περὶ ἧν. Περὶ γοῦν τῆς ὄλης ἐξ ἧς ἀληθές ἐστὶν ὅτι οὐ συνεμπίπτει μετὰ τοῦ τέλους· περὶ δὲ τῆς ὄλης περὶ ἧν, οὐκ ἀνάγκη. Οὕτω δὲ ὁ ἐπιστημονικὸς τρόπος ὑποκαείμενός ἐστιν ἐν τῇ λογικῇ. Ἡ δὲ δύναμαι λέγειν· συγχωρῶ τῇ μείζονι· ὅτι δὲ ὁ ἐπιστημονικὸς τρόπος ἐστὶ τέλος ἐν τῇ λογικῇ, τοῦτο λέγω εἶναι ψεῦδος· ἡ γὰρ γνῶσις τοῦ ἐπιστημονικοῦ τρόπου 10 ταύτης ἐστὶ τὸ τέλος, αὐτὸς δὲ ὁ ἐπιστημονικὸς τρόπος ὁ γνωσκόμενος ἐστὶν ὑποκαείμενος.

Σημείωσαι. Κατὰ δὲ ἄλλους ὑποκαείμενον τῆς λογικῆς κοινῶς ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τεταγμένος πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς, καὶ ἡ τάξις αὕτη λαμβάνεται ἀναλογικῶς. Οὗτοι δὲ διαίρουσι τὴν ἐπιστήμην κατὰ τὸ πραγ- 15 ματικὸν καὶ λογικόν· ὡς γὰρ φησὶν ὁ Τούλλιος ἐν τῇ Δευτέρᾳ ῥητορικῇ, ὅτι ἡ σοφία χωρὶς τῆς λεκτικῆς ἐστὶ μάχαιρα ἐν χειρὶ παραλυτικοῦ, καὶ ἡ εὐγλωττία χωρὶς σοφίας ἐστὶ μάχαιρα ἐν χειρὶ μαινομένου, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δεῖ μόνον ἐπιστήμας ἔχειν πραγματικὰς πρὸς τὴν σοφίαν τεταγμένας, ἀλλὰ καὶ ἐπιστήμας λογικὰς εἶπουν λεκτικὰς πρὸς τὴν εὐτακτον ὁμίλιαν· 20 ἅς δὴ λογικὰς ἐπιστήμας καὶ διακρίνουσι κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ λόγου διαφόρως λαμβάνεσθαι δυναμένου· ἐν γὰρ τῷ λόγῳ τρία εἰσὶν· ἡ οὐσία τοῦ λόγου, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀγαθότης εἶπουν ἡ εὐπρέπεια· τῷ μὲν οὖν πρώτῳ τρόπῳ περὶ τοῦ λόγου ἐστὶν ἡ γραμματικὴ· τῷ δευτέρῳ, ἡ λογικὴ· τῷ δὲ τρίτῳ, ἡ ῥητορικὴ. Καὶ ἄλλως δὲ διαίρουσιν οἱ αὐτοὶ οὗτοι, λέγοντες 25 τὰς τοῦ λόγου ιδιότητας τὰς μὲν λαμβάνεσθαι ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς φωνῆς εἶπουν τοῦ σημανομένου γενικῶς, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐστὶν ἡ γραμματικὴ· τινὰς δὲ, ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς εἰδικῆς σημασίας ἐν τῇ συμπλοκῇ θάτερου πρὸς θάτερον, ὅτε σημαίνεται ἀλήθεια ἢ ψεῦδος, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐστὶν ἡ λογικὴ· τινὰς δὲ λαμβάνεσθαι ἀπὸ τοῦ σημανομένου τοῦ λόγου 30 ὅσον πρὸς ἡμᾶς, αἱ εἰσὶν αἱ πειστικαὶ μέθοδοι, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ.

Πότερον θεωρητικὴ ἐστὶν, ἢ πρακτικὴ.

| Ἔστι δὲ καὶ τρόπον μὲν τινα θεωρητικὴ ἢ λογικὴ, τρόπον δὲ τινα f. 18^v πρακτικὴ. Καθὸ μὲν γὰρ δι' αὐτῆς ἀποδείκνυμεν τὰ πάθη τοῦ συλλογισμοῦ 35 ὡς ἰδίου ταύτης ὑποκειμένου καὶ ἔτι τὰ πάθη τῶν αὐτοῦ μερῶν, ἐστὶ θεωρητικὴ· εἰ δὲ θεωροῖντο καθὸ τάττεται πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας,

18 Σημείωσαι om BC τοὺς avant ἄλλους add B, biffé dans C

ἐστὶ πρακτική. Ἀλλὰ μάλλον ἐστὶ πρακτικὴ ἢ θεωρητικὴ, διότι οὐ τὸ
 τέλος μάλλον τὸ ἔργον ἐστὶν ἢ ἡ ἀλήθεια, ἐστὶ πρακτικὴ· ἀλλ' ἡ λογικὴ
 ἐστὶ τοιαύτη· ἄρα, καὶ τὰ λοιπὰ. Ἡ μείζων ἐστὶ φανερά. Ἡ ἐλάττων
 δείκνυται, ὅτι ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἀρχαίως τέλος αὐτῆς, ὡς περ ἡ
 6 ἐφαρμογὴ ταύτης πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας· ὁ δὲ δῆλον ἐκ τοῦ σκοποῦ
 τοῦ συνθεμένου τῆν λογικὴν· ὑπουργικὴν γὰρ αὐτὴν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν
 τῷ τῆς ἐνεργείας τρόπῳ πεποιήκεν, καὶ ὅσω βέλτιόν ἐστι γινώσκειν τῆν
 τε θείαν ἐπιστήμην καὶ τὰς ἄλλας αἷς ἐφαρμόζεται ἡ λογικὴ, ἢ αὐτὴν
 ἐπίστασθαι τῆν λογικὴν, τοσούτῳ οὐ ζητοῦμεν αὐτὴν οὐδ' αὐτὸν τὸν
 10 συλλογισμόν εἰ μὴ διὰ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας. Οὐ μέντοι γε οὕτως ἐστὶ
 πρακτικὴ, ὡς περ αἱ ἄλλαι πρακτικαὶ λεγόμεναι· τριπλαεῖ γάρ εἰσιν αἱ
 πρακτικαὶ κατὰ τὸν Φιλόσοφον ἐν 5' τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ. Ἐνιαί
 μὲν γὰρ μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὕλην, ὡς περ οἰκοδομικὴ καὶ
 ὅσαι τοιαῦται, αἱ πρὸς τὴν διὰ χειρῶν ἐνέργειαν ἐκτείνονται· αἱ δὲ οὐκ
 16 ἀμέσως μεταβαίνουσιν εἰς τὴν ὕλην τὴν ἐξωτερικὴν, ἀλλὰ τάττονται πρὸς
 τὸ ἀπευθύνειν τὴν ὄρεξιν ἐν τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν, οἷα εἰσὶν αἱ
 ἠθικαί· ἄλλαι δὲ λέγονται πρακτικαὶ διὰ τὸ ἀποδεικνύειν τὸν τρόπον
 τῆς προχωρήσεως τε καὶ ἀνιχνεύσεως ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐπιστήμασι· καὶ
 τοῦτῳ τῷ τρίτῳ τρόπῳ ἡ λογικὴ ἐστὶ πρακτικὴ. Ἀληθὲς δὲ ἐστίν, ὅτι
 20 καὶ ἡ ῥητορικὴ καὶ ἡ γραμματικὴ εἰσι καὶ πρακτικαὶ τοῦτῳ τῷ τρόπῳ,
 καὶ μάλλον ἢ ῥητορικὴ, ἅτε ταυτομένη πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ἥτις πρακτικὴ
 ἐστίν, οὐ θεωρητικὴ.

Leçon V.

Prolégomènes proprement dits à l'Isagoge de Porphyre.

25

ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ.

Ἰδίως προλεγόμενα εἰς τὴν Πορφύριου Εἰσαγωγὴν.

Δεῖ τοίνυν εἰδέναι, ὅτι τὸ παρὸν βιβλίον τῆς Πορφύριου Εἰσαγωγῆς
 οὐκ ἔστι περὶ τοῦ εἶναι τῆς λογικῆς, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ εὖ εἶναι αὐτῆς,
 διότι, ὡς εἴρηται πρότερον καὶ ὡς εὐθύς ἐν προσιμίῳ αὐτὸς ὁ Πορφύριος
 f. 19 λέγει, πρὸς εὐχερἠεστέρην κατάληψιν τοῦ βιβλίου τῶν Κατηγοριῶν
 τοῦτο γέγονεν· διὸ καὶ ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἐκείνῳ συνῆπται.

Δεῖ τοίνυν ζητεῖν καὶ περὶ ταύτης τῆς Εἰσαγωγῆς ὅποσα κοινῇ
 καὶ περὶ τῶν ἄλλων ζητεῖσθαι εἰώθασιν, τὰ τέσσαρα αἰτία δηλονότι, τό
 τε ποιητικόν, τὸ ὑλικόν, τὸ εἰδικόν καὶ τὸ τελικόν, ἃ ζητοῦνται καὶ ἐν
 25 παντὶ ἀποτελέσματι καὶ ἔργῳ, εἴτε φυσικῷ, εἴτε τεχνικῷ.

Ποιητική τείνου αιτία τούτου τοῦ βιβλίου γέγονεν ὁ Πορφύριος ὁ Φοῖνιξ, μαθητῆς Πλωτίνου τοῦ Λυκοπολίτου τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Λυκοπόλεως, συνθέμενος τοῦτο καὶ προσφωνήσας Χρυσασορίῳ τῷ ἰδίῳ μαθητῇ δεηθέντι, ἐκ τῆς Σικελίας, ἣ τότε ἐπεδήμει, καθ' ἱστορίαν τοῦ Αἰτναίου πυρός.

Ἑλική δὲ αιτία ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ αὐτὰ τὰ πέντε εἰσὶ καθόλου, ἣ αὐτὸ τὸ καθόλου τὸ κατηγορικόν, ὅπερ κατὰ τούτων τῶν πέντε καθόλου κατηγορεῖται ἢ συνωνύμως, ἢ ἀναλογικῶς, ὡς μετὰ ταῦτα δειχθήσεται.

Ἡ δὲ εἰδική αιτία ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ ἐστὶν οὐχ ἀπλή, ἀλλὰ διττή, δηλονότι τὸ εἶδος τῆς πραγματείας καὶ τὸ εἶδος τῆς μεταχειρίσεως. Τὸ εἶδος τῆς πραγματείας συνίσταται ἐν τῇ διαιρέσει τοῦ βιβλίου εἰς τὰ 10 κεφάλαια, καὶ τῶν κεφαλαίων εἰς τὰ ἀρχοειδῆ μέρη, καὶ τούτων εἰς τὰ δεύτερα καὶ ἐπόμενα μέρη, καὶ τούτων αὖθις εἰς τὰ σμικρότατα. Τὸ δὲ τῆς μεταχειρίσεως εἶδος ἐστὶν ὁ ποιητικὸς τρόπος, ὅς ἐστιν ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ ὀριστικός, διαιρετικός, συναθροιστικός καὶ παραδειγματικὸς ἐκθετικός· ὥστε τὸν μὲν διαιρετικὸν ἀποκρίνεσθαι ὅλῳ τῷ ὑποκειμένῳ, τὸν 15 δὲ ὀριστικὸν τοῖς τοῦ ὑποκειμένου μέρεσι, τὸν δὲ συναθροιστικὸν τοῖς πάθεσιν· ἐν τούτοις γὰρ τοῖς τρισὶ συμπληροῦται ἡ ἐπιστήμη· καὶ τότε προσεπιτίθεται καὶ τέταρτος ἐστὶν οὗ, ὁ παραδειγματικός, ὅς ἐστιν ἐκ τῆς ἀγαθότητος τῆς τέχνης, οὐκ ἐκ τῆς ἀνάγκης· τὰ γὰρ παραδείγματα οὐ ζητοῦσι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τὴν τῆς ἀληθείας φανέρωσιν. 20

Ἡ τελική αιτία διττή ἐστὶ καὶ αὐτή, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις, δηλονότι ἔνδον καὶ ἔξω, καὶ ἐστὶν ὁμοίον τῷ ἐν τῇ φύσει· γὰρ τὸ τέλος διττόν, τὸ τε τοῦ ἔργου καὶ τὸ τοῦ σκοποῦ· οὗ καθ' ὁμοίωσιν διπλοῦν ἐστὶ καὶ τῇ | τέχνῃ τὸ τέλος, δηλονότι τὸ ἔνδον τέλος, ὅπερ f. 19^v προσαγορεύεται γνῶσις τῶν μερῶν τοῦ ὑποκειμένου, καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ 25 τέλος τοῦ ἔργου, καὶ ἡ γνῶσις τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις βιβλίοις ἀγνοουμένων πρότερον, καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ σκοποῦ τέλος, ὡς ἐν αὐτῷ τῷ γράμματι φαίνεται.

Τούτων τῶν τεσσάρων αἰτίων ἐν τῇ τοῦ βιβλίου ἐπιγραφῇ τὴν γνῶσιν ἔχειν δυνάμεθα· ἐπιγέγραπται γάρ· Πορφύριου εἰσαγωγὴ εἰς τὰς 30 Ἀριστοτέλους κατηγορίας. Ἐν γὰρ τῷ λέγειν εἰσαγωγὴ, ἣ τε ὕλη λαμβάνεται καὶ τὸ τέλος, λέγω δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔργου, ὅ ἐστι τὰυτόν τῷ εἶδει· τὸ γὰρ εἶδος καὶ τὸ τέλος τὸ τοιοῦτον συμπίπτουσιν. Ἐν δὲ τῷ ὀνόματι τοῦ Πορφύριου τὸ ποιητικὸν αἷτιον δείκνυται· τῷ δὲ τῶν κατηγοριῶν ὀνόματι, τὸ ἐξάριετον καὶ ἀρχοειδὲς τέλος, τὸ τοῦ σκοποῦ 35 δηλονότι, διασημαίνεται.

Ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἐπιστήσαι αὐτῷ τῷ γράμματι τοῦ βιβλίου, ζητημάτων τινῶν ἀψόμεθα.